

Perczel Károly:

SZEGED

városrendezése

Külföldiek számára jelenik meg The New Hungarian Quarterly címmel angol nyelvű folyóiratunk, amelynek tavalyi utolsó száma között Perczel Károlynak, az Építészeti Minisztérium város- és községrendezési főosztály vezetőjének tanulmányát „Egy magyar város fejlesztési terve” címmel. Ebben Szeged városrendezési tervét írja le. Ez az írás a téma kitűnő összefoglalása. Ezért szükségesnek láttuk, hogy az érdekeltekkel — a város lakóival — is megismertessük. Nem utolsó sorban azért, hogy ezzel a terv minél szélesebbkörű megvitatására mi is módot adjunk. Ígáz ugyan, hogy korábban lapunk már több cikkben foglalkozott a városrendezési ankétok kapcsán e nagyszabású terv egyes részleteivel, ezúttal azonban teljes összefüggésben tudjuk olvasóink elé tárni. A folytatásokban közlésre kerülő cikkből csupán néhány kisebb részt hagyunk el, amelyek a hazai olvasók számára szükségtelenek.

Szeged környéke az ország legmélyebb része, amely évszázadokon keresztül mocsaras, vizenyős terület volt. Ebből szigetszerűen emelkedik ki az a terület, amelyen Szeged épült és így a középkorban a viszonylagos árvízmentesség mellett a környező mocsarak által védett várnak alkalmas település, előnyeit is élvezte a város. Ez az előnyös fekvés kereskedelmi és egyúttal katonai védekezés egyik sarokpontja. A török háborúk fejlődését megszakították: a kétszer is elpusztult várost és várat a 18. század elején nagyrészt újjá kellett építeni. Az 1712. évi tűzvész és az 1879-i árvíz alkalmával harmadszor és negyedszer is újra elpusztult és a 19. század végén bekövetkezett újjáépítés alkalmával nyerte mai szerkezetét és városképét. A többszörös rombadolés következtében csak néhány középkori épület maradt fenn, a régi városszerkezet és a vár már elpusztult. Csak a 13. századból maradt Dömötör-torony, a 15. századi Mátyás király által épített monumentális gótikus felsővárosi templom, a régi vár megmaradt kis részének romjaiból alakított kiállítási épület, a török háborúk és az árvíz előtti néhány lakóház és végül a római korig visszamenő gazdag ásatási anyag jelzik a város több mint ezeréves történetét.

A régi Szeged — mezőváros

Az árvíz pusztításai után az akkori idők legkorszerűbb elvei alapján készített városrendezési terv szerint építették újjá a várost két körúttal és sugárutas rendszerben. A város központja és az épületek legnagyobb része a század végi eklektikus építészeti legjobb alkotásai közé tartozik. Szinte egyeduralkodó jellegzetessége, hogy a 19. század végének más-hol rendszertelen, szervezeten városfejlődése helyett, belvárosa egységesen, tervszerűen épült és utcaképeiben jól összehangolt képet mutat. Szegednek ún. mezőváros jellege volt. Ez a magyar Alföld jellegzetes település-típusa. A főleg mezőgazdasággal foglalkozó lakosság városi nagyságú koncentrációját úgy is lehet tekinteni, mint óriási falut kereskedelmet folytató várossal. További jellegzetességet adott Szegednek a tiszai halászat. A Tiszán és Maroson szállított fa feldolgozása mellett a felszabadulásig Szegednek ipara főleg textil- és ruházati ipar és néhány mezőgazdasági terméket feldolgozó és konzerv ipara volt — első sorban a szalámglyár és a paprikafeldolgozó üzem.

A város meglehetősen elhanyagolt, hátramaradt állapotban maradt, amit csak kismértékben változtatott meg az a kulturális fejlődés, amit az első világháború után az egyetlen odatelepítés okozott. Szeged nemcsak az egyetem hatása következtében, az egyetemi tanárok és diákok szellemi tevékenysége következtében vált Dél-Magyarország kulturális központjává, hanem egyébként is a haladó és a feudális viszonyok ellen lázadó irodalmi élet egyik melegágya volt. Innen indult ki: Móra Ferenc, Juhász Gyula és József Attila pályafutása is, akik az ország legnagyobbjai közé tartoztak. Múzeuma külön érdekesség, mert gazdag történeti anyaga mellett a szomszédos Fehértó ritka madárvilágának egyedülálló gyűjteményét és egy érdekes helyi irodalomtörténeti kiállítást tartalmaz.

Iparosodás

Azonban mindaddig, amíg egy százazres lélekszámú városnak számottevő ipara nem volt, a fejlődés áthághatatlán akadályokba ütközött. Szeged, amely a felszabadulásig csak kevésbé iparosodott, főleg mezőgazdasági, kulturális és kereskedelmi város volt, a felszabadulás után kezdte meg iparának nagyobbarányú fejlesztését. A felszabadulás utáni városfejlesztés érdekes példái a Marx téri piac környékének nagyarányú lakásépítkezései, a körutak környékének azelőtt üresen maradt telkek beépítése, a szegedi jellegzetességgel fejlődött szövetkezeti alapon épült ikerházas lakótelepek, a lakásépítkezéseket kiegészítő modern iskolák, amelyek közül kiemelkedik a móravárosi iskola és a szövőipari technikum. A felszabadulás után az ország legmodernebb textilkombinátját építették fel Szegeden. Az utóbbi években pedig egy nagyméretű kábelgyárat telepítettek ide. A kormányzat úgy kívánja tehermentesíteni a túlsúlyolt Budapestet, hogy új ipari üzemeket az erre a célra kijelölt legalkalmasabb vidéki városokba telepíti. Ezek közé tartozik Szeged is. Most már Szeged ipari várossá is kezd válni. Ide tervezik az ország egyik legnagyobb vegyipari üzemének felépítését is.

Dél-Magyarország központja

A 20 éves távlati népgazdasági tervek és a 15 éves távlati lakásépítési terv irányelveiben a Magyar Szocialista Munkás Párt kezdeményezése alapján a kormányzat 5 nagyobb vidéki várost jelölt ki arra, hogy nagyvárosarányú fejlesztés útján nagy vonzerőt gyakorló ipari- és kulturális központtá, nagy várossá fejlődjen. Ezek közt van Szeged is. Nemcsak azért esett Szegedre a választás, mert múltja és földrajzi helyzete ilyen fejlődésre alkalmassá teszi, hanem azért is, mert igen nagy alföldi terület természetes városközpontja. Mikor az ország regionális fejlesztési tervei készültek, alapos ipari, mezőgazdasági, közlekedési, kereskedelmi ellátottsági és településhálózati vizsgálatok egyértelműen kimutatták, hogy Szeged egész Délkelet-Magyarország gazdasági irányítására legalkalmasabb centrummá fejleszthető: ez a város a Dunától egészen az ország keleti határáig és a Körösig terjedő régió legalkalmasabb központja. Ennek a felismerésnek következménye a nagyarányú új megvárosítás, vagyis a megyei tanács és a megyei társadalmi szervezetek modern székháza.

(Folytatjuk)

Szófiai levél

a szegedi Dankó Pista zenekar sikeréről

Ismét Szófiában, a magyar étteremben vendégszerepel a szegedi Dankó Pista zenekar, Lakatos Géza vezetésével. A bolgár főváros zenekedvelő közönsége, amely még 1958-ból jól emlékszik a zenekar sikereire, nagy örömmel üdvözölte a kiváló együttest. Megérkezésük alkalmával az étterem zsúfolásig megtelt a magyar zene barátaival, bolgárokkal, külföldiekkel, itt élő magyarokkal egyaránt. Az a tény, hogy az étterem esténként azóta is megtelik vendégekkel, bizonyíték arra, hogy a régi barátok mellett új, lelkes híveket toboroznak a magyar muzsika számára.

A szegedi Dankó Pista zenekar nem sokkal megérkezése után az étteremben adott »Százegy magyar nótá« című ötleletes műsorával öröndeztette meg a szófiai közönséget. A műsornak olyan nagy sikere volt, hogy a közeljövőben megismétlésére kerül sor.

A szófiai Magyar Intézet felkérésére Dankó Pista szerzeményeiből és más magyar dalokból kétórás műsorral szerepelt a zenekar az intézet kulturális estjén. A sikerre való tekintettel ezeket a zenei esteket rendszeresíteni akarja az intézet.

Különböleg bolgár szervek — amelyek a múltból szintén jól ismerik a zenekart — már több meghívással keresték fel az együttest. Egyebek között a bolgár Tiszti Házban szerepeltek magyar nótákkal s magyar operetti műsorral. E sikeres szereplésről a bolgár néphadsereg lapja is hírt adott. Februárban ugyancsak a Tiszti Házban szerepeltek színvonalas műsorral a bolgár belügyminisztérium rendezésében. Hasonlóan nagy siker kísérte a zenekar fellépését a szófiai rádióban és televízióban is.

Zsák János
a szófiai magyar
külkeresk. kirendeltség
h. vezetője

A szakemberek tanácsolják:

Fejezzük be a téli munkákat a gyümölcsösökben

Gyümölcsfáink sikeresen, jelentősebb fagykár nélkül teleltek át. Igazán jó, egészséges termésre azonban csak akkor számíthatunk, ha szakszerűen elvégezzük a téli faápolási munkákat. A téli fatisztításra a fagymentes napok a legalkalmasabbak. A száraz, sűrű állású, befelé növe, törött és beteg ágacskeket nyessük le. A lisztharatos jonathán almafák éves vesszőiről a fertyőzött hajtásvegeket is le kell metszeni.

A fertyőzött rügyeket könnyen felismerhetjük, a lisztharatos rügyek ugyanis rojtosak.

Gondosan le kell szednünk a fákról a moniliás gyümölcsmúmiákat és az elszáradt ágvegeket is. A törzsek kéregkaparóval és drótkéfével tisztogatjuk le. A letakarított ágakat, vesszőket és a kaparékat a gyümölcsösből el kell távolítani. Az ősszel lehullott lombot pedig fordítsuk mélyen a talajba. Így az új esztendőben a rovar- és gombafertőzés mértékét erősen csökkenthetjük. A fatisztogatások után a téli permetezés következik.

Alma- és körtefáknál erős pajzstetűfertőzés esetén ötszázalékos gyümölcsfaolajos permetezést alkalmazunk.

Kiseb pajzstetűfertőzés esetén azonban a téli higitású mézkenlé is jól megfelel. Az utóbbi években sok gyümölcsösben erős takácsatka-fertőzést tapasztalhatunk. Takácsatka ellen rügyfakadás előtt kétszázalékos sárgamérges permetezéssel védekezhetünk legeredményesebben. Ez a permetezőszer nemcsak a rovar, hanem annak tojásait is elpusztítja.

Az élet rendje

1

A nagytermetű, egészségtől, erőtelj dagadó férfi ül a takaros konyhaasztal szegletében.

— Amióta elnöknek szavaztak — mondja —, azóta értettem meg, mennyire kellett ez a változás. Soha álomban sem hittem volna, hogy ennyi kishitűség, ennyi restség, kételkedés él itt ezekben a mi tanyáinkon. És ez a sok emberi gyengeség, most az új világ kezdetén mind felszakadt, kiborult. Nagyon nehéz... És ha meg-gondolom, mégis jó, hogy így történt.

— Azóta, hogy a Vadgerlés Tsz elnöke vagyok, hajnalban kelek, s csak a késő éjszaka vet haza a családhoz. Feleségem zsörtölődik, azt kérdezi: miért? Mi szükségem erre? Gondoltam már többször is: lemondok. Ha lemondok, hova mehetek?

Máshova nem, csak idehaza a gyerekeimhez. A tsz akkor is meglenne valahogy, én viszont tétlenségre ítélném magam. Nem, nem mondhatok le... Emlékszem jól, régen így volt: az apa ránézett a gyerekeire, nézte hányan vannak. Összeszörította a markát és azt mondta: venni kell még öt hold földet! Aztán pedig neki-vadult a szerzésnek, s vagy beleszakadt, vagy pedig csak-ugyan megvette a földet.

— Mint látod, nekem is van két kis csimotám. Ugye szépek? Hát nem leszek én sem rosszabb, mint az apám. Csak én már nem azt mondom, hogy kell még föld, hanem, hogy felépítjük a termelőszövetkezetet! Igenis, felépítjük nekik, meg a többieknek. Mert az élet rendje ez: apák építenek a fiúknak. Tulajdonképpen ez az

2

— Megcsináltuk az első közös esztendő zárszámadását, 10 forint jutott egy munkaegységre. Nagyon kevés, de úgy érzem, ennyit se érdemlünk meg. Igaz is, a 10 forint fele különböző állami kedvezményekből, támogatásokból adódik. Viszont ha rendesen megkapáltunk volna a földeket, nem hagyjuk megromlani a takarmányokat, most nevelve oszthatnánk ki egységenként 25 forintot. Ez a legkevesebb, amit elérhettünk volna. Nagyjából tehát nálunk is eldőlt már: nem a szövetkezeti mozgalomban, bennünk van a hiba. A hiba az, hogy sokan még azt hiszik itt: ezen a »rongy« csengelei homokon sohase lesz gazdag, jómódú szövetkezet, mert ez a szegénység »ország« volt mindig. Pedig igenis lesz! Mert nem rossz homok a csengelei, csak kicsit válogatós a gazdáknak. Ezt én tudom legjobban. Huszonkét hold homokom volt egyéni koromban, s az én földjeim mindig háromszor annyit teremtek, mint másoké. Jóságom is volt annyira, hogy sokszor a számukat se igen tudtam. Így akarjuk a közönsben is.

3

A mesélő, tervezgető, kritizáló ember gondolata most tovarebber:

— Ha meglátogatna a szerencse, és nyernék mondjuk egymillió forintot, nyolcszáz-ezret gondolkodás nélkül a szövetkezetnek adnák. A

pénzből társadalmi ösztöndíjat alapítanék itt Csengele-n! Minden tanyai iskolánk minden jeles tanulóját technikumba, középiskolába, egyetemre küldeném. Fizetném a tanulmányok összes költségeit. Mert kellenek ide a képzett mérnökök, orvosok, állatorvosok, technikusok. A mi iskoláink jelesei — akik ilyen mostoha körülmények között is jelesek —, szavamra mondom, mind, mind tehetségesek. Eddig ezek a mi »talentumaink« jórészt elkallódtak. A szülők vagy teljesen feleslegesnek tartották a tudást, vagy nem telt a gyerekre egy réz-garum sem.

— Tudom, nem nyerek én a lottón. De a társadalmi ösztöndíjat akkor is megcsináljuk. Ha a szülők nem tudtak eddig eleget áldozni a gyerekeikért, majd áldozunk közösen. Máris várom az alkalmas időt, amikor szót értünk az ügyben a többi szövetkezetek elnökeivel. Az se baj, ha nem értik meg egyből, hogy mit akarok. Mert nekem aztán van türelmem. Ez kell itt a földnek is, az embereknek is, elsősorban türelmem.

4

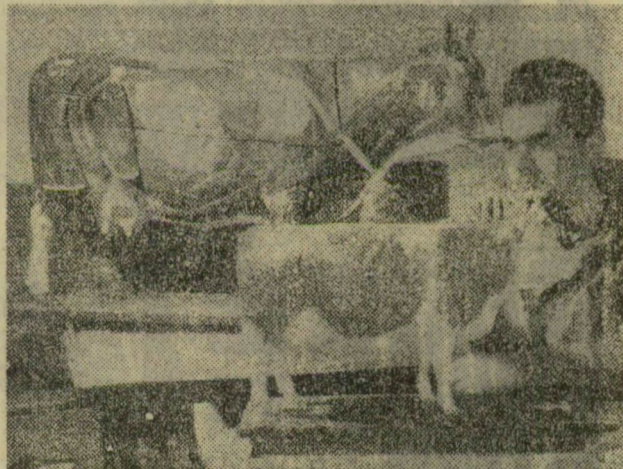
— Mást mondok: a szántónk alapjában véve nem sok, 846 hold. Ebből úgy 250 az, amire azt mondjuk most: jó föld. Sok a nagyszemű sívóhomok. De a nyolcszázegynéhány holdból ki tudunk szakítani 200 holdat itt az erdő mellett szőlőnek, baracknak, almának, már ültettünk is. Ha az összes többi földjeinken kutyatejet termelnénk, akkor is úri módon élénk ebből a 200 holdból. Hát ha még azt is elgondolom, hogy tulajdonképpen nincs is javíthatatlan, semmire való rossz földünk, Pár éve Endre öcsémén magam is nevettem. Feltört 400 négyszögöl olyan perjes, rossz földet, amire igazán azt mondtuk: ennél rosszabb tán egész Csengelén sincs. Adott neki olyan munkát, amilyent az még sosem kapott, aztán dohányt rakott bele. Mikor eladta a »rossz« föld termését, 5500 forintot kapott érte. Biz ez egy holdra számítva 22 ezer forint. Hát így állunk mi a »rossz« földekkel. Aranyhánya ez a homok, csak eddig sose ott kerestük az aranyat, ahol az rejtőzött.

— Tudod — szötte gondolatait tovább —, amikor még egyéni gazda voltam, a politikával én nem sokat foglalkoztam. Most kezdem csak izlelni a dolgokat. Azt mondom, olyan ez a mi kormányunk politikája, mint a jó termékenyítő májusi eső. A májtát, az itt Csengelén nem akarja senki. Csak azért mondom ezt, hogy lássátok, mennyi tisztességes jószándék, akarat van itt Csengelén a mi szövetkezetünkben is. Csak az a hiba, hogy a felismerésben sokan nem jutottak még el odáig, hogy meglássák: mit kínál, mit ad nekünk majd a szövetkezet. Ez a bizonytalan-kodás most a mi legnagyobb betegségünk. Amolyan szövetkezeti csecsemőbetegség ez, amit ha elrúgunk magunktól, olyan gyorsan haladunk előre, hogy azt én most magam sem tudnám megmondani.

Idáig tartott Balogh Zoltánnak, a csengelei Vadgerlés Termelőszövetkezet elnökének vallomása, ki egy évvel ezelőtt még Csengele első gazdája volt.

Csépi József

SZEMLÉLTETŐ ESZKÖZÖK

(Tóth Béla felv.)

A Szegedi Vegyi- és Kulturális Termelő Kisipari Szövetkezetben papírhulladékból — különleges eljárással — szemléltető eszközöket és kirakati tárgyakat készítenek. Az érdekes cikkekben idel termelésük értéke eléri a másfélmillió forintot. Felvételünk az utolsó simítást ábrázolja egy készülő tehénmodellen.